

**MEASURES TO ENSURE SECURITY
OF TRADE SECRETS AND CONFIDENTIAL
INFORMATION OF BUSINESS IN UKRAINE**

**ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ
КОМЕРЦІЙНОЇ ТА СМНИЦІ ТА КОНФІДЕНЦІЙНОЇ
ІНФОРМАЦІЇ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ**

Oleksandr Kravchenko¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-364-4-18>

Abstract. The scientific work is devoted to the analysis of existing legislation and organizational and legal protection in the field of security, trade secrets (TS) and confidential information (CI) of business in Ukraine. The *subject* of scientific intelligence is measures to ensure the security of trade secrets, as well as confidential information of business in Ukraine. The methodological basis of the work is a set of the following scientific intelligence methods: logical-semantic, comparative analysis, formal-legal, comparative-legal, etc. The *purpose* of scientific intelligence is to improve the organizational and legal measures to ensure the security of TS and CI of business, as well as to establish gaps in Ukrainian legislation in the field of ensuring the security of TS and CI of business. This is necessary for the improvement of organizational and legal measures to ensure the security of TS and CI of business, as well as the legislation of Ukraine as a modern European state. In the conducted scientific investigation, it was established that in order to improve the organizational and legal security measures of TS and CI of business in Ukraine, it is necessary to use the following modern methods, namely: 1) legal measures for the purpose of legal protection of TS or KI of business, the following documents are drawn up: the company's charter (where it is prescribed that the regime of trade secret (TS) is introduced); founding agreement; collective agreement; regulations on KT and rules for its preservation; provisions on the permission system

¹ Candidate of Science of Law, Doctoral Student,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8870-7662>

for access of executors to documents and information constituting TS business; about the mode of work of employees with the data constituting TS; 2) organizational, in order to protect information that is important for business, restrict access to it by persons who should not have access to it, by creating an appropriate regulatory unit, or if it is a small enterprise, by involving one or more responsible persons; 3) technical for the purpose of protecting information that has commercial value for business use various technical devices, equipment, programs, etc. Including for reliable countermeasures against technical business espionage. Regarding TS or CI of business, which circulates in accordance with the legislation of Ukraine in subjects of power, law enforcement or control bodies, it should be classified as official information. This is necessary to preserve the secrecy of TS or CI of business, from possible leakage or disclosure of such information from the above-mentioned state authorities. For reliable organizational and legal protection against modern threats, businesses in Ukraine need to adopt an appropriate law on the protection of TS. For example, the USA (2016), Germany (2019) and other states with a market economy did so.

1. Вступ

Наукова розвідка (НР) присвячена організаційно-правовим заходам забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу від сучасних загроз. Більше того, внесенні пропозицій щодо вдосконалення законодавства України в сфері забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу, а саме шляхом прийняття в Україні закону про КТ, та внесенні поправок до інших нормативно-правових актів. Запропонований новий юридичний термін та його визначення, а саме: **комерційні секрети (КС)** – це інформація, яка має комерційну цінність у сфері бізнесу і стосується конкретного секрету (технічного, виробничого, організаційного або іншого) підприємств, установ або організацій. Сукупність КС – це комерційна таємниця (КТ).

У науковій праці запропоновані нові юридичні терміни в Україні, щодо забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу та ін., а також пропозиції щодо вдосконалення наявних юридичних термінів:

Метою наукової розвідки є удосконалення організаційно-правових заходів забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу, а також встановлення прагалин законодавства України в сфері забезпечення безпеки КТ та

КІ бізнесу. Це потрібно для удосконалення організаційно-правових заходів забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу, а також законодавства України як сучасної європейської держави.

Методологічною основою роботи є сукупність наступних методів дослідження: логіко-семантичний – для удосконалення понятійно-категоріального апарату, зокрема, термінів: «комерційна таємниця», «конфіденційна інформація» та ін.; компаративного аналізу – для зіставлення концепцій щодо сутності та розвитку організаційно-правової охорони та забезпеченні безпеки КТ та КІ бізнесу в Україні; формально-юридичний – для розкриття системи норм права України, пов'язаних із організаційно-правовою охороною КТ та КІ бізнесу; порівняльно-правовий – для дослідження досвіду правових та організаційних засад охорони КТ та КІ бізнесу від сучасних загроз.

Давно назріла потреба у прийнятті окремого нормативно-правового акта, в якому мають бути врегульовані питання створення, використання, збереження, розголошення КТ або КІ бізнесу, визначення КТ або КІ бізнесу, її ознаки, умови організаційно-правового забезпечення безпеки КТ або КІ бізнесу, перелік відомостей, що становлять/не становлять КТ, виникнення у суб'єктів права на КТ, можливість зарахування на баланс певного бізнесу як нематеріального активу КТ або КІ бізнесу, процедура розкриття КТ або КІ бізнесу правоохоронним та контролюючим органам, відповідальність державних органів за розголошення КТ або КІ бізнесу. Адже сьогодні найбільш ефективним заходом забезпечення безпеки КТ або КІ бізнесу є охорона та захист, що здійснюється самим певним бізнесом в Україні.

У попередніх наукових працях нами встановлено, щодо необхідності подальших наукових розвідок в сфері забезпечення безпеки організаційно-правових заходів охорони та захисту КТ та КІ бізнесу в Україні [1, с. 48–53].

2. Організаційні заходи забезпечення безпеки комерційної таємниці та конфіденційної інформації бізнесу в Україні

До організаційних заходів забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу, належать такі методи забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу, що передбачають використання певного комплексу організаційних засобів, наданих законом і підзаконними актами особам, які законно кон-

тролюють таку бізнес інформацію яка має комерційну цінність. А саме такі заходи забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу:

- 1) створення пропускнуго режиму де циркулює КТ та КІ бізнесу;
- 2) режим оформлення допуску до КТ та КІ бізнесу;
- 3) режим доступу до КТ та КІ бізнесу,
- 4) створення режимно-секретного відділу КТ та КІ бізнесу;
- 5) спеціальні перевірки працівників, що безпосередньо працюють із КТ та КІ бізнесу;
- 6) технічне забезпечення захисту КТ та КІ бізнесу;
- 7) інші заходи забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу.

Є нагальна потреба у встановленні можливих законних методів протидії бізнес-шпигунству (БШ), а також внесення пропозицій щодо вдосконалення надійної охорони та захисту КТ та КІ бізнесу в Україні.

Також важливим є створення на певній фірмі, відділів конкурентної контррозвідки бізнесу, а також відділу конкурентної розвідки бізнесу (або просто служба безпеки підприємства – СБП). Основними функціями конкурентної контррозвідки бізнесу є: перевірка персоналу підприємства, установи чи організації, в тому числі із залученням поліграфа, а також інші методи можливого виявлення комерційних шпигунів чи їх агентів, завербованих осіб конкурентами та ін.; використання технічних засобів зняття інформації на підприємстві, установі чи організації для моніторингу персоналу, гостей та ін., а також технічного захисту інформації, що має комерційну цінність; комбіновані методи та ін.

Тепер розглянемо бізнес-розвідку підприємства, установи чи організації, а саме, які методи вона повинна застосовувати:

- 1) законні методи збирання інформації щодо конкурентів певного бізнесу;
- 2) збір відкритої інформації та інші законні методи, щодо конкурентної фірми або іншого суб'єкта господарювання;
- 3) аналіз зібраної інформації про конкурентну фірму, підприємство, установу чи організацію;
- 4) представлення керівництву підприємства, установи чи організації аналітичних відомостей щодо конкурентів, а також можливі загрози від них; інші законні методи.

Потрібно розуміти чітку грань між конкурентною розвідкою та комерційним, економічним, промисловим або бізнес-шпигунством.

Яка полягає в тому, що конкурентна розвідка бізнесу повинна використовувати включно законні методи у своїй діяльності. На відміну від комерційного, економічного, промислового, бізнес-шпигунства, які відповідно у своїй діяльності використовують незаконні методи які заборонені законом.

Конкурентна розвідка – це збір відкритої інформації про конкурентів, а саме повинна використовувати включно законні методи у своїй діяльності.

Конкурентна контррозвідка підприємства, установи та організації – це підрозділ служби безпеки підприємства (СБП), який повинен виявляти комерційних шпигунів та їх агентів, застосовувати технічні засоби на підприємстві з метою виявлення шляхів можливого витоку інформації, яка має комерційну цінність для бізнесу.

Як ми вже зазначали, що **комерційне, економічне, промислове шпигунство** – це здобування інформації яка має комерційну цінність незаконними методами. Бізнес-шпигуни для здобування комерційно цінної інформації (контрагента або іншого цікавого їм бізнесу) використовують, як правило, такі незаконні методи:

1) **технічні** (застосування технічних засобів ТБШ для зняття комерційно цінної інформації іншого бізнесу);

2) **агентурні** (вербування на компроматі або в інший спосіб, наприклад, шляхом підкупу працівників іншого бізнесу, засилання агента / працівника або ін.). Потрібно зазначити, що перших осіб (власник, глава правління, генеральний директор, директор) не вербують, а починають із других осіб, третіх та інших до прибиральниці;

3) **комбіновані та ін.**

Саме тому для захисту КТ та КІ бізнесу потрібно підходити досить ретельно, використовувати надійні технічні засоби, а також ретельно добирати персонал та ін.

Нами встановлено, що **бізнес-шпигунство (БШ)** – це отримання інформації, яка має комерційну цінність для бізнес-діяльності фірми або іншого суб'єкта господарювання та надає переваги у сфері бізнесу над конкурентами, шляхом використання заборонених законом методів.

Більш детально ознайомитись із системою забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу, можна нижче (таблиця № 1).

Система забезпечення безпеки комерційної таємниці та конфіденційної інформації бізнесу

Нормативно-правовий метод безпеки КТ та КІ бізнесу	Організаційний метод безпеки КТ та КІ бізнесу	Технічний метод безпеки КТ та КІ бізнесу	Інші законні методи забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу
Статут підприємства (де прописують, що запроваджується режим безпеки КТ та КІ бізнесу)	Створення пропускового режиму де циркулює КТ та КІ бізнесу	Створення технічного відділу безпеки КТ та КІ бізнесу	Створення відділу «бізнес-розвідки»
Колективний договір (де прописуються правила нерозголошення КТ та КІ бізнесу та відповідальність за їх порушення)	Режим оформлення допуску до КТ та КІ бізнесу	Заходи забезпечення відеоспостереженням, сигналізацією, та іншими сучасними технічними пристроями приміщень та будівель де циркулює КТ та КІ бізнесу	Моніторинг відкритої інформації про конкурентів
Положення про КТ та КІ бізнесу та правила її збереження	Режим доступу до КТ та КІ бізнесу	Система безпеки із усіма технічними приладами будівель, де міститься КТ та КІ бізнесу для захисту від ТБШ	Інші законні методи бізнес-розвідки
Положення про дозвільну систему доступу виконавців до документів і відомостей, що становлять КТ та КІ бізнесу	Режимно-секретний відділ безпеки КТ та КІ бізнесу	Електромагнітне екранування приміщень де міститься КТ та КІ бізнесу, для захисту від ТБШ	Створення відділу «бізнес-контр-розвідки»
Про режим роботи працівників із даними, що становлять КТ та КІ бізнесу	Спеціальні перевірки працівників, що безпосередньо працюють із КТ та КІ бізнесу	Створення надійної системи захисту комп'ютерної техніки, мереж де циркулює КТ та КІ бізнесу для захисту від ТБШ	Протидія бізнес-шпиунству, та бізнес-розвідці конкурентів
Інші нормативно-правові методи забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу	Інші заходи забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу	Інші технічні заходи забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу	Протидія технічному-шпиунству

Отже, для надійної організаційно-правової протидії бізнес-шпигунству та іншим сучасним загрозам бізнесу в Україні потрібно прийняти відповідний закон про охорону КТ на кшталт запропонованого нами [2, дод. А]. Наприклад, так зробили США (2016), Німеччина (2019) та інші держави з ринковою економікою. Встановлено, що для успішного захисту КС бізнесу в Україні потрібно використовувати нормативно-правові, організаційні та технічні методи захисту від бізнес-шпигунства. Держава через органи владних повноважень має стимулювати та всіляко допомагати бізнесу в охороні та захисту КТ(КС) для успішного зростання економіки нашої держави.

Окремо потрібно зазначити про суб'єкти владних повноважень та державні органи, які повинні сприяти в охороні КТ або КІ бізнесу в Україні. Серед суб'єктів владних повноважень, що стосуються охорони КТ або КІ бізнесу, можна вказати такі як: Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство економіки України, Міністерство культури та інформаційної політики, Антимонопольний комітет України, органи внутрішніх справ, зокрема органи: Національної поліції, Державна фіскальна служба України, Служба безпеки України, Державне бюро розслідувань України, Бюро економічної безпеки України та ін.

Підсумовуючи НР можемо стверджувати, що для удосконалення заходів забезпечення організаційно-правової охорони КТ бізнесу в Україні, потрібно прийняти відповідний закон про охорону КТ. А щодо КІ, вважаємо за доцільне в законодавчому визначенні КІ прибрати згадки про юридичну особу.

3. Правові заходи забезпечення безпеки комерційної таємниці та конфіденційної інформації бізнесу в Україні

В статті 21 Закону України «Про інформацію» інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація. Конфіденційною вважається інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень [3]. Більше того, конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом [3].

В ст. 7 Закону України «Про доступ до публічної інформації» вказано, що конфіденційна інформація – це інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов [4]. Розпорядники інформації, визначені ч. 1 ст. 13 цього Закону, які володіють конфіденційною інформацією, можуть поширювати її лише за згодою осіб, які обмежили доступ до інформації, а за відсутності такої згоди – лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [4].

А в ст. 8 Закону України «Про доступ до публічної інформації» подано визначення таємної інформації як інформації, доступ до якої обмежується відповідно до ч. 2 ст. 6 цього Закону, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству й державі. Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську, розвідувальну таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю, в тому числі комерційну таємницю [4].

Нами встановлено, що визначення КТ міститься в Цивільному кодексі України (ЦКУ) [5], а також у Господарському кодексі України (ГКУ) [6], але, на наш погляд, потребує удосконалення. У ст. 505 ЦКУ зазначено, що КТ є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона загалом чи в певній формі та сукупності її складників є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних наявним обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію [5]. А в ст. 162 ГКУ зазначено наступне, що суб'єкт господарювання, що є володільцем технічної, організаційної або іншої комерційної інформації, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами за умов, що ця інформація має комерційну цінність у зв'язку з тим, що вона невідома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а володільць інформації вживає належних заходів до охорони її конфіденційності [6].

Юридичні терміни на кшталт «володільць КТ» (ГКУ) [6], «особа» (ЦКУ) [5], на наш погляд, потрібно замінити на термін «власник КТ»,

як ми і запропонували в проєкті Закону України «Про комерційну таємницю» [2, дод. А].

В ст. 505 ЦКУ вживається термін «особа», але незрозуміло, яку «особу» має на увазі законодавець, а саме: юридичну особу чи фізичну особу. На нашу думку, потрібно чітко зазначити в ст. 505 ЦКУ, що саме юридична особа, і сформулювати його наприклад так: КТ є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона загалом чи в певній формі та сукупності її складників є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних наявним обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих юридичною особою, яка законно контролює цю інформацію.

У ст. 162 ГКУ зазначено, що суб'єкт господарювання, що є володільцем технічної, організаційної або іншої комерційної інформації, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами за умов, що ця інформація має комерційну цінність у зв'язку з тим, що вона невідома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а володільць інформації вживає належних заходів до охорони її конфіденційності [6]. Тут, окрім не зовсім коректного, на нашу думку, терміна «володільць КТ» (змінити на «власник КТ»), потрібно прибрати згадки про конфіденційність, адже конфіденційна інформація – це інформація про фізичну особу, а не юридичну особу. І сформулювати визначення КТ в ст. 162 ГКУ наприклад так: суб'єкт господарювання, що є власником технічної, організаційної або іншої комерційної інформації, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами за умов, що ця інформація має комерційну цінність у зв'язку з тим, що вона невідома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а власник інформації вживає належних заходів до її охорони.

Ми з'ясували, що давно назріла потреба у прийнятті окремого правового акта, в якому мають бути врегульовані питання створення, використання, збереження, розголошення КТ та КІ бізнесу, визначення КТ, її ознаки, умови правової охорони, перелік відомостей, що становлять/не становлять КТ, виникнення у бізнесу права на КТ, можливість занесення на баланс певного бізнесу як нематеріального

активу КТ, процедура розкриття КТ та КІ бізнесу правоохоронним та контролюючим органам, відповідальність органів владних повноважень за розголошення КТ та КІ бізнесу в Україні, охорона та захист останньої та інші питання, що стосуються КТ та КІ бізнесу в Україні. Нами встановлено, що самим ефективним заходом забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу в Україні є захист, що здійснюється самим певним бізнесом шляхом локальних заходів та прийняття локальних нормативно-правових (корпоративних) актів. При цьому система заходів забезпечення КТ та КІ бізнесу в Україні повинна включати різноманітні заходи забезпечення безпеки – правові, організаційні, технічні та інші законні заходи. Оскільки ефективна безпека КТ та КІ бізнесу в Україні як об'єкта права інтелектуальної власності можливий лише за ефективного поєднання зазначених вище заходів забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу в Україні. Проведений аналіз нормативно-правових заходів забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу в Україні дозволяє дійти висновку щодо необхідності подальшої законодавчої, науково-дослідної роботи та постійної розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи організації захисту КТ та КІ бізнесу в Україні

Пропонуємо такі сучасні правові заходи забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу в Україні, а саме:

1. Власник інформації, яка має комерційну цінність, сам визначає на власний розсуд, чи буде інформація, що має комерційну цінність, належати до КТ або КІ бізнесу.

2. Власник інформації, яка має комерційну (економічну) цінність, власноруч встановлює заходи забезпечення безпеки такої інформації (яка має комерційну цінність), та інші аспекти пов'язані з охороною КТ або КІ бізнесу. А саме:

- а) юридичні заходи забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу;
- б) організаційні забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу;
- в) технічні забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу;
- г) та ін. забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу.

3. Власник інформації, яка має комерційну цінність, встановлює терміни засекречування КТ або КІ бізнесу, коло осіб, які можуть бути ознайомлені із вказаною інформацією (на договірних засадах) та інші аспекти забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу.

Отже, до нормативно-правових заходів належать такі способи забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу, що передбачають використання певного комплексу правових засобів, наданих законом і підзаконними актами особам, які законно контролюють таку інформацію. До них слід віднести розробку і прийняття локальних нормативних актів: Перелік відомостей, які становлять КТ та КІ бізнесу, Положення про КТ та КІ бізнесу, Інструкцію, яка зобов'язує співробітників певного бізнесу дотримуватися режиму нерозголошення КТ та КІ бізнесу, Угоду про нерозголошення КТ та КІ бізнесу та інші законні методи забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу в Україні.

Як вже було зазначено вище, сучасний бізнес сам розробляє ряд нормативно-правових документів для врегулювання трудових відносин із працівниками із приводу забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу, що була надана їм для виконання певних трудових обов'язків.

Зазначені вище заходи забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу, носять наступні характерні дії:

1) працівники, які мають справу із КТ та КІ бізнесу зобов'язані зберігати її в секреті; особи, які отримали доступ до неї повинні бути попереджені, що така інформація є КТ та КІ бізнесу, і зобов'язані зберігати її в секреті (не розголошувати третім особам), а також нести відповідальність за недотримання її в секреті. Найчастіше така відповідальність передбачається у трудовому договорі або укладеному окремому договорі із певним працівником щодо забезпечення секретності щодо КТ та КІ бізнесу;

2) певний бізнес, який законно контролює КТ та КІ бізнесу повинен передбачити в контракті зі своїми контрагентами, яким надається доступ до неї, обов'язок утримуватись від розголошення її третім особам і передбачити відповідальність за порушення секретності щодо КТ та КІ бізнесу. Одним із способів фіксації обов'язку щодо збереження такої секретності є проставлення на відповідних документах грифу «КТ» або «КІ»;

3) підприємство, установа або організація яка законно контролює КТ та КІ бізнесу повинне прийняти необхідні заходи безпеки по недопущенню несанкціонованого доступу третіх осіб до неї, зокрема, що перешкоджають бізнес-шпиунству. Недотримання цих умов може бути перешкодою для надійної безпеки КТ та КІ бізнесу. Потрібно

відзначити, що ця умова є обов'язковою для доказування в суді при виникненні спору щодо витоку КТ та КІ бізнесу.

Таким чином, правовими заходами забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу є оформлення на підприємстві певних документів, що забезпечують безпеку КТ та КІ бізнесу – наказ, статут, трудові контракти та угоди, правила внутрішнього розпорядку, які передбачають обов'язок утримуватись від розголошення її третім особам, а також встановлюють відповідальність за порушення КТ та КІ бізнесу. Зазначені вище заходи збереження в безпеці КТ та КІ бізнесу, мають дуже важливе значення, оскільки є правовою основою для залучення до відповідальності працівника, якщо мало місце розголошення ним інформації, що становить КТ та КІ бізнесу.

Підсумовуючи можемо зазначити наступне, що стосовно КТ в Україні потрібно прийняти відповідний закон про КТ, щоб врегулювати усі аспекти забезпечення заходів безпеки КТ, так зробили США (2016), Німеччина (2019) та інші держави з ринковою економікою.

А щодо КІ, вважаємо за доцільне в законодавчому визначенні КІ прибрати згадки про юридичну особу. І сформулювати його наприклад так: конфіденційна інформація – це інформація, доступ до якої обмежено фізичною особою та яка може поширюватися у визначеному порядку за її бажанням відповідно до передбачених нею умов.

Враховуючи присутність в законодавчому визначенні КІ згадки про юридичну особу, певний бізнес може секретити свою комерційно цінну інформацію під грифом «КІ». Саме тому, потрібно чітко розмежувати поняття «КІ про фізичну особу» та поняття «КІ бізнесу», для вдосконалення понятійно-категоріального апарату законодавчої бази України.

КІ про фізичну особу – це інформація про фізичну особу (персональні дані, місце роботи, склад сім'ї та ін.), ділова репутація, сімейні секрети. Відповідно до Закону України (ЗУ) «Про захист персональних даних», де зазначено, що цей ЗУ регулює правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних, і спрямований на захист основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних [7].

В ст. 22 зазначено, що контроль за додержанням законодавства про захист персональних даних у межах повноважень, передбачених законом, здійснюють такі органи:

- 1) Уповноважений;
- 2) суди [7].

У ст. 24 ЗУ «Про захист персональних даних», а саме забезпечення захисту персональних даних, зазначені наступні заходи:

– володільці, розпорядники персональних даних та треті особи зобов'язані забезпечити захист цих даних від випадкових втрати або знищення, від незаконної обробки, у тому числі незаконного знищення чи доступу до персональних даних;

– в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, а також у володільцях чи розпорядниках персональних даних, що здійснюють обробку персональних даних, яка підлягає повідомленню відповідно до цього Закону, створюється (визначається) структурний підрозділ або відповідальна особа, що організовує роботу, пов'язану із захистом персональних даних при їх обробці.

Інформація про зазначений структурний підрозділ або відповідальну особу повідомляється Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, який забезпечує її оприлюднення;

– структурний підрозділ або відповідальна особа, що організовує роботу, пов'язану із захистом персональних даних при їх обробці:

1) інформує та консультує володільця або розпорядника персональних даних з питань додержання законодавства про захист персональних даних;

2) взаємодіє з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та визначеними ним посадовими особами його секретаріату з питань запобігання та усунення порушень законодавства про захист персональних даних.

4. Фізичні особи-підприємці, у тому числі лікарі, які мають відповідну ліцензію, адвокати, нотаріуси особисто забезпечують захист персональних даних, якими вони володіють, згідно з вимогами закону [7].

Потрібно розмежувати поняття «КІ про фізичну особу» та поняття «КІ бізнесу», для вдосконалення понятійно-категоріального апарату законодавчої бази України.

Більш розгорнуто проблематику забезпечення безпеки та охорони КТ та КІ бізнесу, було розкрито нами у попередніх НР [8–32]. Де також нами були зазначені пропозиції, щодо КТ або КІ бізнесу, яка циркулює відповідно до законодавства України в суб'єктах владних повнова-

жень, правоохоронних або контролюючих органах, потрібно віднести до службової інформації. Це потрібно для збереження секретності КТ або КІ бізнесу, від можливого витоку або розголошення такої інформації із зазначених вище державних органів.

Більше того, потрібно розмежувати поняття «конфіденційна інформація про фізичну особу (КІ про фізичну особу)» та «конфіденційна інформація бізнесу (КІ бізнесу)», так як до кожного із них потрібно використовувати різні методи захисту від витоку такої інформації, та інших загроз. Враховуючи присутність в законодавчому визначенні КІ згадки про юридичну особу, певний бізнес може секретити свою комерційно цінну інформацію під грифом «КІ» або «КТ». Саме тому, потрібно чітко розмежувати поняття «КІ про фізичну особу» від юридичного поняття «КІ бізнесу» для вдосконалення понятійно-категоріального апарату законодавчої бази України.

КІ бізнесу – це комерційно цінна інформація в сфері бізнесу, яка може негативно впливати на прибуток певного підприємства у разі її витоку. На сьогодні, підприємець може секретити свою комерційно цінну інформацію під грифом «КТ» або «КІ»(звісно тут потрібно додати бізнесу).

КІ про фізичну особу – це інформація про фізичну особу (персональні дані, місце роботи, склад сім'ї та ін.), ділова репутація, сімейні секрети, та інша інформація про фізичну особу.

4. Висновки

Встановлено, що для удосконалення організаційно-правового забезпечення заходів безпеки КТ та КІ бізнесу в Україні, потрібно використовувати наступні сучасні методи, а саме:

– **юридичні** заходи з метою правової охорони КТ або КІ бізнесу оформляються наступні документи: статут підприємства (де прописують, що запроваджується режим комерційної таємниці (КТ)); засновницький договір; колективний договір; положення про КТ та правила її збереження; положення про дозвільну систему доступу виконавців до документів і відомостей, що становлять КТ бізнесу; про режим роботи працівників із даними, що становлять КТ;

– **організаційні**, щоб захистити інформацію, яка є важливою для бізнесу обмежують доступ до неї осіб, які не повинні мати доступ до такої,

шляхом створення відповідного режимного підрозділу, або якщо це мале підприємство, залученням відповідальної однієї особи або кількох;

– **технічні** з метою захисту інформації, що має комерційну цінність для бізнесу використовують різноманітні технічні пристрої, обладнання, програми та ін. В тому числі для надійної протидії ТБШ.

Більше того, для удосконалення заходів забезпечення організаційно-правової охорони КТ бізнесу в Україні, потрібно прийняти відповідний закон про КТ (на кшталт, який був нами запропонований [2, дод. А]). Для детального ознайомлення із системою забезпечення безпеки КТ та КІ бізнесу, нами запропонована таблиця №1 нашого дослідження.

Комерційну таємницю (КТ) або конфіденційну інформацію (КІ) бізнесу, яка циркулює відповідно до законодавства України в суб'єктах владних повноважень, правоохоронних або контролюючих органах, потрібно віднести до **службової інформації**. Це потрібно для збереження в секретності КТ або КІ бізнесу, від можливого витоку або розголошення такої інформації із зазначених вище державних органів.

Підсумовуючи результати НР, пропонуємо нові поняття та пропозиції щодо вдосконалення наявних термінів та інші аспекти щодо КТ та КІ бізнесу, а саме:

1. **Наукова розвідка (НР)** – це наукова діяльність людини або групи людей, спрямована на пошук нового (матеріального, нематеріального), проведення наукових досліджень у певній галузі науки, аналіз і систематизацію результатів розвідки у вигляді теорій, гіпотез, наукових доробків тощо. Результати НР підлягають опублікуванню та захисту у складі дисертацій, монографій, наукових статей, тез доповідей, інших наукових доробків.

2. **Самохист** – це втілення та реалізація своїх здібностей або талантів. Самохист свого права інтелектуальної власності, а саме комерційної таємниці (КТ) як об'єкта права інтелектуальної власності.

3. **Бізнес-шпигунство (БШ)** – це отримання інформації, яка має комерційну цінність для бізнес-діяльності фірми або іншого суб'єкта господарювання та надає переваги у сфері бізнесу над конкурентами, шляхом використання заборонених законом методів.

4. **Технічне бізнес-шпигунство (ТБШ)** – це незаконний збір комерційно цінної інформації для бізнесу, шляхом зняття цієї інформації ТБШ за допомогою спеціальних технічних засобів.

5. **Комерційні секрети (КС)** – це інформація, яка має комерційну цінність у сфері бізнесу і стосується конкретного секрету (технічного, виробничого, організаційного або іншого) підприємств, установ або організацій. Сукупність КС – це комерційна таємниця (КТ).

6. **Комерційна таємниця (КТ)** – це комерційно цінна інформація; суб'єкт господарювання є власником технічної, організаційної інформації або інших КС, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами за умов, що ця інформація має комерційну цінність у зв'язку з тим, що вона не відома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а власник інформації вживає належних заходів для її захисту.

7. **Конфіденційна інформація (КІ)** – це інформація, в тому числі сімейні секрети, доступ до якої обмежено фізичною особою та яка може поширюватися у визначеному порядку за її бажанням відповідно до передбачених нею умов.

8. Враховуючи присутність в законодавчому визначенні КІ згадки про юридичну особу, певний бізнес може секретити свою комерційно цінну інформацію під грифами: «КІ» або «КТ». Тому, потрібно чітко розмежувати поняття «КІ про фізичну особу» від юридичного поняття «КІ бізнесу», для вдосконалення понятійно-категоріального апарату законодавчої бази України. **Конфіденційна інформація бізнесу (КІ бізнесу)** – це комерційно цінна інформація в сфері бізнесу, яка може негативно впливати на прибуток певного підприємства у разі її витоку.

9. **Конфіденційна інформація про фізичну особу (КІ про фізичну особу)** – це інформація про фізичну особу (персональні дані, місце робот, склад сім'ї та ін.), ділова репутація, сімейні секрети, та інша інформація про фізичну особу.

Список літератури:

1. Кравченко О. М. Організаційно-правові заходи забезпечення охорони конфіденційної інформації та комерційної таємниці бізнесу в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Юридичні науки.* 2023. № 3. Том 34 (73). С. 48–53. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.3/09>
2. Кравченко О. М. Адміністративно-правові засади охорони комерційної таємниці в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 253 с.
3. Про інформацію : Закон України / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 17.10.2023).

4. Про доступ до публічної інформації : Закон України / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 17.10.2023).

5. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/paran2312#n2312> (дата звернення: 17.10.2023).

6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page> (дата звернення: 17.10.2023).

7. Про захист персональних даних : Закон України / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 17.10.2023).

8. Кравченко О. М. Адміністративно-правова охорона комерційних секретів бізнесу. *Права людини та публічне врядування в сучасних умовах* : колект. моногр. м. Рига, Латвія : «Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2023. С. 449–464. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-320-0-22>

9. Кравченко О. М. Дивергенція між конфіденційною інформацією та комерційною таємницею в Україні. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. № 2. С. 110–116. DOI: <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-2-18>

10. Кравченко О. М. Confidential information and trade secret as restricted information in Ukraine. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. № 3. С. 45–52. DOI: <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-3-6>

11. Кравченко О. М. Охорона конфіденційної інформації в Україні. *Екологічне право*. 2022. № 3–4. С. 29–31. DOI: <https://doi.org/10.37687/2413-7189.2022.3-4-4.6>

12. Кравченко О. М. Удосконалення охорони комерційної таємниці та конфіденційної інформації в Україні для інтеграції в Європейське бізнес-середовище. *Нове українське право*. 2022. Випуск 6. Том 1. С. 211–220. DOI: <https://doi.org/10.51989/nul.2022.6.1.29>

13. Кравченко О. М. Інтеграція стандартів охорони комерційної таємниці України до європейського бізнес-середовища. *Ампаро*. 2022. Спецвипуск. Том 1. С. 175–181. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2022-spec-1-25>

14. Кравченко О. М. Інтеграція стандартів охорони конфіденційної інформації та комерційної таємниці України до стандартів Європейського Союзу. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Том 2. С. 189–195. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.2.29>

15. Кравченко О. М. Розмежування понять «конфіденційна інформація» та «комерційна таємниця» у стратегії інформаційної доктрини України. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. № 4(81). С. 98–104. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2022-81-4-1-98-104>

16. Кравченко О. М. Охорона конфіденційної інформації та комерційної таємниці в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. Спецвипуск. № 1. С. 471–475. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-6-471-475>

17. Кравченко О. М. International experience of regulatory and legal protection of commercial business secrets. *Philosophy, economics and law review*. 2023. № 1. С. 285–295. DOI: <https://doi.org/10.31733/2786-491X-2023-1-285-295>

18. Кравченко О. М. Сучасний стан нормативно-правової охорони комерційної таємниці в Україні. *Цивільне право і процес: витoki, здобутки та перспективи розвитку* : матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Київ, 18-19.12.2020). Київ : Київський регіональний науковий центр НАПрН України, 2020. С. 105–108.

19. Кравченко О. М. Розвідувальна таємниця. *Права людини, демократія, правосуддя: проблеми, досягнення, перспективи* : зб. матеріалів Міжн. юрид. наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція» (Київ, 10.12.2020). Київ : Центр учбової літератури, 2020. С. 59–60.

20. Кравченко О. М. Розвідувальна таємниця як новий вид таємної інформації в Україні. *Право та закон: теорія, методологія, практика* : зб. матеріалів Міжн. юрид. наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція» (Київ, 15.04.2021). Київ : Центр учбової літератури, 2021. С. 38–41.

21. Кравченко О. М. Комерційна таємниця. *Право та закон: теорія, методологія, практика* : зб. матеріалів Міжн. юрид. наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція» (Київ, 15.04.2021). Київ : Центр учбової літератури, 2021. С. 57–61.

22. Кравченко О. М. Дистинкція між конфіденційною інформацією та комерційною таємницею. *Право та закон: теорія, методологія, практика* : зб. матеріалів Міжн. юрид. наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція» (Київ, 15.04.2021). Київ : Центр учбової літератури, 2021. С. 35–38.

23. Кравченко О. М. Конкурентна розвідка та конкурентна контррозвідка підприємства, установи чи організації. *Модернізація інститутів держави і права під впливом глобалізації* : зб. матеріалів Міжн. юрид. наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція» (Київ, 25.11.2021). Київ : Центр учбової літератури, 2021. С. 57–62.

24. Кравченко О. М. Intelligence secret in Ukraine. *Роль права та закону в громадянському суспільстві* : зб. матеріалів Міжн. юрид. наук.-практ. конф. (Харків, 18-19.02.2022). Харків : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2022. С. 61–65.

25. Кравченко О. М. Конфіденційна інформація в Україні. *Правова держава в умовах воєнного та післявоєнного стану* : зб. матеріалів Міжн. юрид. наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція» (Київ, 09.06.2022). Київ : Центр учбової літератури, 2022. С. 43–46.

26. Кравченко О. М. Конфіденційна інформація та комерційна таємниця в Україні. *Роль юридичної науки у становленні нового світового порядку у воєнний і післявоєнний час* : зб. матеріалів Міжн. юрид. наук.-практ. конф. (м. Рига, Латвійська Республіка, 29-30.07.2022). Рига : Балтійська міжнародна академія, 2022. С. 166–169. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-42>

27. Кравченко О. М. Комерційна таємниця та конфіденційна інформація у бізнес-просторі України. *Правові та безпекові аспекти життя в Україні* : зб. матеріалів Міжн. юрид. наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція» (Київ, 14.10.2022). Київ : Центр учбової літератури, 2022. С. 15–17.

28. Кравченко О. М. Стан та розвиток охорони комерційної таємниці в Україні. *Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та*

практики : зб. матеріалів XV Міжн. юрид. наук.-практ. конф. Присвячена 102-річчю НУК імені адмірала Макарова (Миколаїв, 28-29.12.2022). Миколаїв : НУК імені адмірала Макарова, 2022. С. 171–174. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-48>

29. Кравченко О. М. Особливості адміністративно-правової охорони конфіденційної інформації та комерційної таємниці в Україні. *Актуальні питання юридичної науки в дослідженнях молодих вчених* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. до Дня науки та 30-річчя Нац. академії правових наук України (Київ, 18.05.2023). Київ : Науково-дослідний інститут правотворчості та наукоправових експертиз НАПрН України, 2023. С. 608–612.

30. Кравченко О. М. Суб'єкти та їх повноваження щодо охорони комерційної таємниці в Україні. *Органи публічної влади в Україні: теорія та практика* : колект. моногр. Київ : МОН України ; НУ «Одеська юридична академія», 2019. С. 133–156.

31. Кравченко О. М. Бізнес-шпигунство. *Сучасна парадигма публічного та приватного права в умовах сталого розвитку*: колект. моногр. м. Рига, Латвія : «Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2023. С. 353–376. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-331-6-16>

32. Кравченко О. М. Конфіденційна інформація та комерційна таємниця в Україні. *Екологічне право*. 2023. № 1–2. С. 24–29. DOI: <https://doi.org/10.37687/2413-7189.2023.1-2.4>

References:

1. Kravchenko O. M. (2023). Orhanizatsiino-pravovi zakhody zabezpechennia okhorony konfidentsiinoi informatsii ta komertsii noi taiemnytsi biznesu v Ukraini [Organizational and legal measures to ensure the protection of confidential information and commercial secrets of business in Ukraine]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Yurydychni nauky*, no. 3, tom 34 (73), pp. 48–53. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.3/09>

2. Kravchenko O. M. (2019). Administratyvno-pravovi zasady okhorony komertsii noi taiemnytsi v Ukraini [Administrative and legal principles of trade secret protection in Ukraine]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07 / Akademiya pratsi, sotsialnykh vidnosyn i turyzmy Federatsiyi profspilok Ukrayiny. Kyiv, 253 p.

3. Pro informatsiiu [On Information]. No. 48 (1992). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

4. Pro dostup do publichnoi informatsii [On Access to Public Information]. No. 32. (2011). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

5. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [The Civil Code of Ukraine]. No. 435-IV (2003). Available at: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/paran2312#n2312>

6. Hospodarskyi kodeks Ukrainy [Economic Code of Ukraine]. No. 436-IV (2003). Available at: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>

7. Pro zahyst personalnykh danykh [On Information]. No. 34 (2010). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>

8. Kravchenko O. M. (2023). Administratyvno-pravova okhorona komertsii-nykh sekretiv biznesu [Administrative and legal protection of commercial secrets of business]. *Prava liudyny ta publichne vriaduvannia v suchasnykh umovakh: kolekt. monohr. m. Ryha, Latvii: "Izdevnieciba "Baltija Publishing"*, pp. 449–464. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-320-0-22>
9. Kravchenko O. M. (2022). Dyyvrhentsiya mizh konfidentiinoiu informatsieiu ta konfidentsinou taemnutseu v Ukrainie [Divergence between confidential information and trade secret in Ukraine]. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*, no. 2, pp. 110–116. DOI: <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-2-18>
10. Kravchenko O. M. (2022). Confidential information and trade secret as restricted information in Ukraine. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*, no. 3, pp. 45–52. DOI: <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-3-6>
11. Kravchenko O. M. (2022). Okhorona konfidentsiinoiu informatsii v Ukraini [Protection of confidential information in Ukraine]. *Ekolohichne pravo*, no. 3–4, pp. 29–31. DOI: <https://doi.org/10.37687/2413-7189.2022.3-4-4.6> (in Ukrainian)
12. Kravchenko O. M. (2022). Udoskonalennia okhorony komertsiiinoiu taiemnytsi ta konfidentsiinoiu informatsii v Ukraini dlia intehtatsii v Yevropeiske biznes-seredovyshe [Improving the protection of trade secrets and confidential information in Ukraine for integration into the European business environment]. *Nove ukrainske pravo*, vol. 6(1), pp. 211–220. DOI: <https://doi.org/10.51989/nul.2022.6.1.29>
13. Kravchenko O. M. (2022). Intehtatsiia standartiv okhorony komertsiiinoiu taiemnytsi Ukrainy do yevropeiskoho biznes seredovyscha [Integration of Ukraine's trade secret protection standards into the European business environment]. *Zaporizhzhia Amparo*, pp. 175–181. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2022-spec-1-25>
14. Kravchenko O. M. (2022). Intehtatsiia standartiv okhorony konfidentsiinoiu informatsii ta komertsiiinoiu taiemnytsi Ukrainy do standartiv Yevropeiskoho Soiuzu [Integration of the standards of protection of confidential information and trade secrets of Ukraine to the standards of the European Union]. *Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys*, no. 4(2), pp. 189–195. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.2.29>
15. Kravchenko O. M. (2022). Rozmezhuвання поніат "конфіденційна інформація" та "комерційна таємниця" у стратегії інформаційної доктрини України [Distinguishing the concepts of "confidential information" and "trade secret" in the strategy of Ukraine's information doctrine]. *Pravovyi chasopys Donbasu*, no. 4(81), pp. 98–104. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2022-81-4-1-98-104>
16. Kravchenko O. M. (2022). Okhorona konfidentsiinoiu informatsii ta komertsiiinoiu taiemnytsi v umovakh voiennoho stanu [Protection of confidential information and trade secrets under martial law]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Spetsvypusk*, no. 1, pp. 471–475. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-6-471-475>
17. Kravchenko O. M. (2023). International experience of regulatory and legal protection of commercial business secrets. *Philosophy, economics and law review*, no. 1, pp. 285–295. DOI: <https://doi.org/10.31733/2786-491X-2023-1-285-295>

18. Kravchenko O. M. (2020). Suchasnyi stan normatyvno-pravovoi okhorony komertsiinoini taiemnytsi v Ukraini [The current state of legal protection of trade secrets in Ukraine]. Tsyvilne pravo i protses: vytoky, zdobutky ta perspektyvy rozvytku: materialiv Mizhn. nauk.-prakt. konf. Kyiv: Kyivskiy rehionalnyi naukovy tsestr NAPrN Ukrainy, pp. 105–108.

19. Kravchenko O. M. (2020). Rozviduvalna taiemnytsia [Intelligence secret]. Prava liudyny, demokratiia, pravosuddia: problemy, dosiahnennia, perspektyvy: zb. materialiv Mizhn. yuryd. nauk.-prakt. konf. "Aktualna yurysprudentsiia". Kyiv: Tsestr uchbovoi literatury, 59–60.

20. Kravchenko O. M. (2021). Rozviduvalna taiemnytsia yak novyi vyd taiemnoi informatsii v Ukraini [Intelligence secret as a new type of secret information in Ukraine]. Pravo ta zakon: teoriia, metodolohiia, praktyka: zb. materialiv Mizhn. yuryd. nauk.-prakt. konf. "Aktualna yurysprudentsiia". Kyiv: Tsestr uchbovoi literatury, pp. 38–41.

21. Kravchenko O. M. (2021). Komertsiina taiemnytsia [Trade secret] Pravo ta zakon: teoriia, metodolohiia, praktyka: zb. materialiv Mizhn. yuryd. nauk.-prakt. konf. "Aktualna yurysprudentsiia". Kyiv: Tsestr uchbovoi literatury, pp. 57–61. (in Ukrainian)

22. Kravchenko O. M. (2021). Dystynktsiia mizh konfidentsiinoiu informat-siieiu ta komertsiinoiu taiemnytseiu. Pravo ta zakon: teoriia, metodolohiia, praktyka [Distinction between confidential information and trade secrets. Right and law: theory, methodology, practice]: zb. materialiv Mizhn. yuryd. nauk.-prakt. konf. "Aktualna yurysprudentsiia". Kyiv: Tsestr uchbovoi literatury, pp. 35–38. (in Ukrainian)

23. Kravchenko O. M. (2021). Konkurentna rozvidka ta konkurentna kontrozvidka pidpriemstva, ustanovy chy orhanizatsii. Modernizatsiia instytutiv derzhavy i prava pid vplyvom hlobalizatsii [Competitive intelligence and competitive counterintelligence of an enterprise, institution or organization. Modernization of state institutions and law under the influence of globalization]: zb. materialiv Mizhn. yuryd. nauk.-prakt. konf. "Aktualna yurysprudentsiia". Kyiv: Tsestr uchbovoi literatury, pp. 57–62. (in Ukrainian)

24. Kravchenko O. M. (2022). Intelligence secret in Ukraine. Rol prava ta zakonu v hromadianskomu suspilstvi: zb. materialiv Mizhn. yuryd. nauk.-prakt. konf. Skhidnoukrainska naukova yurydychna orhanizatsiia, pp. 61–65. (in Ukrainian)

25. Kravchenko O. M. (2022). Konfidentsiina informatsiia v Ukraini. Pravova derzhava v umovakh voiennoho ta pisliavoiennnoho stanu [Confidential information in Ukraine. Rule of law in war and post-war conditions]: zb. materialiv Mizhn. yuryd. nauk.-prakt. konf. "Aktualna yurysprudentsiia". Kyiv: Tsestr uchbovoi literatury, pp. 43–46.

26. Kravchenko O. M. (2022). Konfidentsiina informatsiia ta komertsiina taiemnytsia v Ukraini. Rol yurydychnoi nauky u stanovlenni novoho svitovoho poriadku u voiennyi i pisliavoiennnyi chas [Confidential information and trade secret in Ukraine. The role of legal science in the establishment of a new world order in war and post-war times]: zb. materialiv Mizhn. yuryd. nauk.-prakt. konf. Ryha: Baltiiska mizhnarodna akademiia, pp. 166–169.

27. Kravchenko O. M. (2022). Komertsiiina taiemnytsia ta konfidentsiina informatsiia u biznes-prostori Ukrainy [Trade secrets and confidential information in the business space of Ukraine]. *Pravovi ta bezpekovi aspekty zhyttia v Ukraini: zb. materialiv Mizhn. yuryd. nauk.-prakt. konf. "Aktualna yurysprudentsiia"*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, pp. 15–17.

28. Kravchenko O. M. (2022). Stan ta rozvytok okhorony komertsiiinoi taiemnytsi v Ukraini [State and development of trade secret protection in Ukraine]. *Stanovlennia ta rozvytok pravovoi derzhavy: problemy teorii ta praktyky: zb. materialiv KhV Mizhn. yuryd. nauk.-prakt. konf. Prysviachena 102-richchiu NUK imeni admirala Makarova. Mykolaiv: NUK imeni admirala Makarova*, pp. 171–174. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-48>

29. Kravchenko O. M. (2023). Osoblyvosti administratyvno-pravovoi okhorony konfidentsiinoi informatsii ta komertsiiinoi taiemnytsi v Ukraini [Peculiarities of administrative and legal protection of confidential information and trade secrets in Ukraine]. *Aktualni pytannia yurydychnoi nauky v doslidzhenniakh molodykh vchenykh: zb. Materialiv vseukr. nauk.-prakt. konf. do Dnia nauky ta 30-richchia Nats. akademii pravovykh nauk Ukrainy Naukovo-doslidnyi instytut pravotvorchosti ta naukovopravovykh ekspertyz NAprN Ukrainy*, pp. 608–612.

30. Kravchenko O. M. (2019). Subiekty ta yikh povnovazhennia shchodo okhorony komertsiiinoi taiemnytsi v Ukraini [Entities and their powers regarding the protection of trade secrets in Ukraine]. *Orhany publichnoi vlady v Ukraini: teoriia ta praktyka: kolekt. monohr.: MON Ukrainy; NU "Odeska yurydychna akademiia"*, pp. 133–156.

31. Kravchenko O. M. (2023). *Biznes-shpyhunstvo [Business espionage] Suchasna paradyhma publichnoho ta pryvatnoho prava v umovakh staloho rozvytku: kolekt. monohr.: "Izdevnieciba "Baltija Publishing", pp. 353–376. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-331-6-16>*

32. Kravchenko O. M. (2023). Konfidentsiina informatsiia ta komertsiiina taiemnytsia v Ukraini [Confidential information and trade secret in Ukraine]. *Ekolohichne pravo*, no. 1–2, pp. 24–29. DOI: <https://doi.org/10.37687/2413-7189.2023.1-2.4>